

Teodora Fonović Cvijanović
Vanessa Vitković Marčeta
Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli
I. M. Ronjgova 1, HR-52100 Pula
tfonov@unipu.hr
vvitkov@unipu.hr

JEZIK RADNIKA PULSKOGA BILTENA *ULJANIK* U VRIJEME SOCIJALIZMA

U radu se jezičnom, pravopisnom i slovopisnom analizom biltena radnika pulskoga brodogradilišta *Uljanik* ukazuje na osobitosti toga tiskanoga medija koje su specifične za područje i razdoblje njegova izlaženja. Rezultati analize pomoći će u osvjetljavanju stvarnoga jezičnoga i pravopisnoga stanja uvjetovanoga brojnim zakonskim odredbama koje su utjecale na jezik od pedesetih do devedesetih godina dvadesetoga stoljeća.

1. Uvod

Razdoblje je izlaženja glasila *Uljanik*, od pedesetih do devedesetih godina dvadesetoga stoljeća, u povijesti hrvatskoga jezika i pravopisa vrlo burno. Prijelomni događaji u političkome životu utjecali su na sve važnije događaje vezane za hrvatski jezik. Iako je Hrvatska u okviru druge Jugoslavije bila ravnopravna federativna sastavnica, svi važniji događaji, od *Ankete o jezičnim i pravopisnim pitanjima*, *Novosadskoga sastanka* i tzv. *novosadskoga pravopisa*, težili su stvaranju zajedničkoga *sprskohrvatskoga* jezika. Tek od objave *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika* 1967. godine započinje suprotstavljanje jugoslavenskoj unitarističkoj politici koje će do kraja devedesetih godina osnažiti, a na koji se način ono odvija u praksi najbolje će prikazati analiza jezičnih i pravopisnih osobitosti u tiskanim medijima. Na taj će način brojna istraživanja koja se dotiču zakonskih odredbi i normativnih priručnika iz razdoblja socijalizma dobiti i potvrdu o stvarnome stanju u praksi čime će se stvoriti jasnija slika o jeziku u tome razdoblju. Stoga je naše istraživanje usmje-

reno na opis radničkoga biltena *Uljanik*¹ koji je u Istri, gdje opsežnijih studija o jeziku u socijalizmu nema, bio rado čitan medij. Bilten je prije svega važan za samo brodogradilište, koje ima veliki utjecaj na razvoj grada i okolice, i njegove radnike. Budući da su radnici bili nositeljima socijalističkoga društva te da su često bili uključeni u aktivnosti vezane za kulturu, odabir se toga biltena činio neizostavnim.

U osamdesetak brojeva biltena *Uljanik* analizirali smo slovopisne, pravopisne, morfološke, sintaktičke, tvorbene, leksičke i stilske značajke koje smo usporedili s normativnim rješenjima istraživanoga razdoblja.² Zatim smo se osvrnuli i na sadržaj članaka da bismo uvidjeli koliko se o jezičnim pitanjima raspravljalo u radničkom okruženju.

2. O biltenu *Uljanik*

Brodogradilište Uljanik osnovano je 1856. godine i otada predstavlja važnu kariku u istarskoj privredi. Od 1954. godine unutar toga poduzeća sve se više razvija i služba informiranja koja te iste godine počinje izdavati list *Uljanik*, a od 1973. godine jednom ili dvaput tjedno objavljuje glasilo pod nazivom *Mali informator* (koji oblikom podsjeća na letak) te uvodi radioemisiju *Uljanikovih 30 minuta* koja se 25 godina emitirala nedjeljom na lokalnoj radijskoj postaji (Bertoša, Matijašić 2005: 837).

List je *Uljanik* s prekidima izlazio do 1990. godine, na početku jednom ili dvaput godišnje, a kasnije najčešće kao mjesečnik, ali ima i dvobroja. Iako je u četrdesetak godina mijenjao oblik, opseg i numeraciju³, temeljna koncepcija lista, a to je stvoriti stabilan i jedinstven *Uljanik*, odnosno snažan kolektiv koji izvršava svoje planove i u kojem je radni čovjek najveća vrijednost, ostaje ista. Prvi je odgovorni urednik bio Ivan Brljafa, a dvije je godine također izlazio u sklopu *Vjesnika*. U duhu socijalističkoga samoupravljanja i težnje da se zadovolji pravo radnikā da budu informirani i da informiraju *Redakcioni se odbor* na početku izlaženja obraća čitateljima objašnjavajući razloge zbog kojih se list pokreće i naglašava „osjeća se potreba u našem kolektivu, za list, koji bi po svom

---

¹ Ovo je istraživanje dio projekta pod nazivom *Stvaranje socijalističkoga čovjeka. Hrvatsko društvo i ideologija jugoslavenskoga socijalizma* (1718) koji financira Hrvatska zaklada za znanost. U dijelu o jeziku tiskanih medija na slučaju istarske periodike istražuje se jezik istarskih časopisa, glasila tvrtki ili lokalnih organizacija u socijalizmu (*Raški rudar, Uljanik, Naš glas, Požečki glasnik, Kulturni vjesnik, Buzetski zbornik, Istarski mozaik, Istarski borac i Istra*).

² U istraživanje nisu uvrštene rubrike pisane na dijalektu, književni i literarni prilozi te humoristične rubrike.

³ U početnim godištima numeracija svake godine kreće ispočetka, a od 1963. godine započinje s brojem 46 i tako se nastavlja i u sljedećim godištima.

sadržaju trebao da predstavlja ogledalo napora i iskustva članova našeg kolektiva u izvršavanju radnih, političkih i opće-društvenih zadataka.” (1/54, 1)⁴.

U biltenu djeluje lektorska služba pa pravopisnih i jezičnih pogrešaka ima puno manje nego u drugim istarskim publikacijama toga vremena.⁵ Ekavica, na koju smo naišli u nekim tekstovima, uglavnom se pojavljuje kada se prenose neke službene odredbe ili priopćenja.

Osim tema koje se bave važnim privrednim problemima samoga poduzeća, list je objavljivao i teme iz političkoga i sindikalnoga života, ali i priloge o sportu, intervjuje s radnicima, humoristične članke, literarne radove radnika, karikature i članke na čakavskome narječju koje potpisuje barba Mate. Zbog vrlo zanimljivih i korisnih informacija koje donosi te zbog toga što se dijelio besplatno, nisu ga čitali samo članovi kolektiva, nego i njihove obitelji, prijatelji i šire. Stoga njegova važnost uvelike nadilazi zatvoreni krug tvrtke iz koje potječe i postaje svojevrsnim simbolom vremena u kojem izlazi te predstavlja vrijedan izvor za proučavanje jezika u Istri u socijalizmu.

3. Jezična, pravopisna i slovopisna analiza

U analizi smo se služili normativnim priručnicima od pedesetih do devedesetih godina prošloga stoljeća da bismo uvidjeli kakvim se jezikom pisalo u biltenu *Uljanik* i je li on usklađen s normom toga razdoblja.⁶

3. 1. Pravopisna i slovopisna razina

Iako je slovopis već odavno bio ujednačen te se u pravopisima druge polovice dvadesetoga stoljeća i ne spominje,⁷ u početnim smo godištim izlaženja lista, točnije u brojevima do 1964. godine, u nekoliko navrata naišli na dvoslov *dj*: *dogadjaj* (1/60, 20) / *sprovodjenje* (9/60, 11; 66–67/64, 19) / *uredjajima* (2–3/61, 7) / *proizvodjača* (2–3/61, 13) / *Medjuljudski* (2–3/61, 19) / *rukovodjenje* (6/62, 8) / *podje* (6/62, 18) / *poslovodja* (49/63, 17) / *medju* (49/63, 23) / *izradjuje* (1/64, 4). Zanimljivo je da se ovi primjeri redom nalaze u naslovima, dok u tekstu imamo i grafem *đ*, no smatramo da problem nije tehničke prirode jer u istim brojevima, na drugim stranicama, postoji grafem *đ* i u naslovima.

---

⁴ Navođenje iz lista *Uljanik* obilježavat će se brojem glasila, zatim njegovom godinom izlaženja te brojem stranice.

⁵ Misli se na sljedeće publikacije: *Naš glas*, *Raški rudar* i *Istarski borac*.

⁶ Ovdje nismo posebno nabrajali priručnike jer će u svakome poglavlju biti navedeno o kojim se djelima radi.

⁷ Ovo se pravilo nije mijenjalo još od Brozova pravopisa (Broz 1892: 16).

U korpusu se gramatičko (strukturno) interpunkcijsko načelo, gdje se rečenica promatra kao gramatička (jezična) jedinica, izmjenjuje sa semantičkim (logičkim) interpunkcijskim načelom, gdje se rečenica promatra kao komunikativna jedinica i koje se uvodi od *novosadskoga pravopisa* 1960. godine⁸ (Badurina 1996: 118–120). U početnim godištim izlaženja biltena *Uljanik* vidno prevladavaju primjeri prema gramatičkome interpunkcijskom načelu: *Uredništvo lista otvara ovu rubriku sa željom, da ona posluži raščišćavanju navedenih problema* (1/56, 9) / *Činjenica je, da je raznim oblicima ovog obrazovanja u kolektivu obuhvaćeno 832 radnika i službenika* (2–3/61, 2) / *Potrebno je naglasiti, da se rad na dan nedjeljnog odmora može ponoviti uzastopce samo najviše dva puta mjesečno* (3–4/62, 6), iako gdjegdje i u zadnjim godištim pronalazimo one prema strukturnome interpunkcijskom načelu: *služe i za stvaranje povjerenja kod kupca, da će se udovoljiti zahtjevima* (110–111/90, 6). Ipak, već se od 1962. godine može pratiti promjena jer se otada smanjuje udio primjera prema gramatičkome interpunkcijskom načelu i povećava udio onih prema semantičkome interpunkcijskom načelu: *Savjetovanje je ukazalo na neophodnost da se društveno politički...* (46/63, 6) / *Kada ustvrdimo da ih nema i da nam nedostaju* (2/81, 1) / *Predsjedništvo je zaključilo da se izborna konferencija održi do 20. veljače* (108–109/89, 1) / *Danas se sve više prihvaća mišljenje da se konvertibilnost može uvesti i administrativnim putem* (110–111/90, 12).

Na ovoj je razini zanimljivo i pisanje negacije glagola *htjeti*. Prema Boraniću iz 1947., a i 1951., *ne* se uz glagole općenito, pa tako i uz glagol *htjeti*, piše odvojeno. To je pravilo promijenio *novosadski pravopis* 1960. godine. U biltenu *Uljanik* najprije se pojavljuje odvojeno pisanje: *ne će* (2/54, 27; 2/56, 10; 1/60, 18). U kasnijim se godištim *ne* i glagol *htjeti* pišu sastavljeno, ali zanimljivo je da takvo pisanje susrećemo i u nekoliko primjera prije objave *novosadskoga pravopisa*: *neće* (2/56, 4; 4/57, 8; 101/89, 7; 112–113/90, 1).

Pisanje dentalnih okluziva ispred afrikata u povijesti hrvatskoga pravopisanja nije uvijek bilo ujednačeno. Tadašnja norma (Brabec, Hraste i Živković 1965: 79, Pavešić 1971: 346, 354) dopušta i pisanje s dentalnim okluzivima ispred afrikata, ali i bez njih. U istraživanome korpusu prevladava pisanje bez dentalnih okluziva: *zadaci* (2/55, 24; 1/56, 3; 2/56, 8; 5/57, 1, 5, 6; 1/60, 3, 4; 1/62, 6; 57–58/64, 1; 1/80, 5; 2/81, 31; 98/89, 1; 110–111/90, 5) / *završecima* (2/55, 35) / *zadacima* (3/56, 12; 10/62, 9) / *nedostaci* (1/56, 9) / *podaci* (3/56, 5; 53/63, 11) / *preci* (3/60, 24) / *gubici* (10/61, 12) / *precima* (12/62, 29); ali imamo i *otpatci* (2/56, 10).

---

⁸ Govoreći o uvođenju semantičkoga načela od *novosadskoga pravopisa*, misli se na vrijeme nakon 1945. jer je pisanja prema tom načelu bilo i prije 1945., i to pod utjecajem Beličeva pravopisa nakon 1930. godine.

U biltenu *Uljanik* nailazimo na neujednačenost u pisanju vezanih osnova u prvome dijelu složenica. One se, naime, pišu kao jedna riječ: *za izgradnju autoputa* (1/60, 23) / *U organizaciji Fotosaveza* (42/84, 25) / *susret fotoamatera* (42/84, 25) / *triju fotoklubova* (42/84, 25) / *bit će opremljen mikroprocesorskim sustavima* (110–111/90, 4); zatim kao polusloženice: *Auto-stop* (10/61, 29) / *elektro-oprema* (110–111/90, 4) / *radio-vezom* (110–111/90, 4) / *tvrtka elektro-proizvoda* (120–121/90, 1) / *uvoz elektro-proizvoda* (114–115/90, 1); i kao dvije riječi: *foto sekcija* (6/60, 21) / *Foto kronika* (8–9/61, 26) / *foto izložba* (64/64, 6). Takvih primjera u Boranićevu pravopisu nema, a *novosadski pravopis* (Pravopisna komisija 1960: 195, 296) i *Hrvatski pravopis* (Babić, Finka i Moğuš 1971: 142, 183) propisuju pisanje sa spojnicom.

3. 2. Morfološka razina

Na morfološkoj je razini zanimljiv način pisanja pokrata pri njihovoj sklonidbi gdje bilježimo višestruku neujednačenost. Prvo, u korpusu ima primjera u kojima se one uopće ne sklanjaju: *pomagati NOP* (3/56, 7) / *naše KPJ* (3/56, 21) / *u SAD* (4/57, 2) / *odbora SSRN* (1/60, 6) / *na HTZ, referadu HTZ* (1/60, 12) / *organizacija SK* (6/60, 1) / *petnaesta konferencija NO* (11/62, 21) / *Studenti UAR na praksi* (57–58/64, 6); drugo, javljaju se primjeri sa sklonidbom u kojih se između pokrate i njezina obličnoga nastavka umeće spojnica, i to po imeničkim obrascima: *AVNOJ-a, NOP-a* (2/55, 21) / *u okviru UNPRA-e* (2/55, 28) / *AVNOJ-a* (5/57, 2) / *NO-i* (5/57, 3) / *rad NO-a, odbor SSRN-a, u NO-ima* (5/57, 4) / *pri N.O.-u, R.S.-ima* (5/57, 6) / *SKOJ-a i SKJ-a* (1/60, 10) / *iz HTZ-a* (1/60, 12) / *Maturanti BIŠ-a* (11/60, 3) / *iz SSSR-a* (11–12/61, 10) / *u SSSR-u* (51–52/63, 11) / *o radu KUD-a* (2/81, 31) / *radnici OOUR-a* (42/84, 24) / *o prihvaćanju SAS-a* (98/89, 1); treće, uočena su kolebanja u rodu pokrata, tj. pokrate se sklanjaju kao imenice od kojih su pokraćene: *sa 1. kongresa RSJ-e* (5/57, 7), *vijeća URH-e* (1/60, 4). Sklonidba se pokrata pojavljuje tek u *novosadskome pravopisu* 1960. gdje se donose primjeri pokrata koje se sklanjaju (NOB, SSSR...) i onih koje ostaju nepromijenjene (SKJ, FNRJ...).

3. 3. Tvorbena razina

Na tvorbenoj smo razini istražili koji od sufikasa *-ioni* i *-ski*, odnosno *-telj* i *-lac* imaju prednost u biltenu *Uljanik*. Unatoč poznatoj činjenici da već od šezdesetih godina normativnu prednost ima sufiks *-ski* (Babić 2009: 110–111), u korpusu prevladavaju primjeri sa sufiksom *-ioni*, pretpostavljamo zbog njihove proširenosti i posebne važnosti u nekim sintagmama: *investiciono održava-*

nje (1/56, 2) / *redakcioni odbor* (2/56, 12) / *konstrukcioni ured* (2/55, 27) / *investicioni objekti* (1/56, 5) / *investicionog fonda* (5/57, 3) / *organizacionim problemima* (6/57, 43) / *reprodukcijom materijala* (6/62, 18) / *konstrukcioni* (55–56/63, 20) / *investiciona ulaganja* (57–58/64, 2) / *u duhu stabilizacionog programa* (1/80, 2) / *investiciona sredstva* (1/80, 3) / *akcionom programu* (2/81, 31) / *komisionim poslovima* (110–111/90, 5) / *komisione trgovine* (114–115/90, 1). U korpusu smo ipak naišli i na primjere sa sufiksom *-ski*: *redakcijski odbor* (6/57, 1) / *financijski* (55–56/63, 17) / *o organizacijskim promjenama* (98/89, 1) / *Redakcijski savjet* (98/89, 1; 120–121/90, 1).

Iz rasprava o sufiksima *-telj* i *-lac* zaključujemo da prednost u nas treba imati imenice na *-telj* te da je pojavnost sufiksa *-lac* smanjena od šezdesetih godina prošloga stoljeća (Babić 1963: 113–116; 1968: 69–76). Korpus ukazuje na to da se u praksi prednost sufiksa *-lac*, koji također pripada hrvatskomu tvorbenom sloju, zadržala puno dulje: *rukovodilac* (1/56, 11; 8–9/61, 16; 64/64, 16) / *ispitivanje izvršioca* (4/57, 3) / *na izvršioca* (10/60, 3) / *svima davaocima* (11/60, 7) / *davalac* (6/61, 17) / *mnogim rukovodiocima* (7/61, 10) / *čitaocima* (50/63, 18) / *ronioci, molimo čitaoce* (57–58/64, 32) / *varioci* (57–58/64, 5) / *za brodovarioce* (57–58/64, 6) / *činilac* (59/64, 4) / *zatražilac* (65/64, 14) / *nosilac* (1/80, 2) / *makar to bili samo čitaoći* (47/84, 24) / *za istog naručioća* (101/89, 1; 110–111/90, 5) / *njihov je naručilac* (120–121/90, 1); ali gdje gdje se, iako vrlo rijetko, ipak pojavljuje sufiks *-telj*: *brodograditelj* (57–58/64, 14). Iz primjera obrazovanje *varilaca* (4–5/60, 4) / *od dobrovoljnih davalaca* (1/62, 2) / *Većina naših stručnjaka i rukovodilaca* (98/89, 1) / *pažnju posjetilaca* (114–115/90, 1) vidljivo je da se u genitivu množine pojavljuje inačica u kojoj nije ostvarena vokalizacija, što preporučuje i tadašnja norma (Pavešić 1971: 339).

3. 4. Sintaktička razina

Na sintaktičkoj razini u *Uljaniku* uočavamo dvije zanimljivosti, a to su uporaba pasivnih glagolskih oblika i konstrukcija *da + prezent* na mjestu infinitiva. Oblici pasiva nisu rijetki u novinarsko-publicističkome stilu (Silić i Pranjeković 2007: 196), iako ih tadašnja norma ne preporučuje (Pavešić 1971: 381). Potvrde su za to u našem korpusu sljedeće: *Školovanje je omogućeno svakom tko to želi* (8/60, 14) / *Donijeta je odluka o osnivanju* (2–3/60, 15) / *Formiran je kadrovski sektor* (3–5/61, 17) / *Poslije toga donijeta je odluka o proglašenju ustavnog zakona o provođenju Ustava*. (47–48/63, 1) / *izrađen je prijedlog plana* (57–58/64, 1) / *Investiciona gradnja u Puli znatno je usporena* (1/80, 3) / *Svaki od budućih vagona i vagonskih restorana bit će opremljen mikroprocesorskim sustavima* (110–111/90, 4) / *istog dana održana je i osnivačka skupšti-*

na (114–115/90, 1). Konstrukcija *da + prezent* uobičajena je u početnim godinama izlazenja: *ovaj bilten bi trebao da posluži članovima kolektiva* (1/54, 1) / *kako bi bili u stanju da čim uspješnije izvršimo* (1/54, 2) / *trebalo bi da iznosi* (46/63, 1) / *pokušat ću da to opišem* (57–58/64, 22), ali ipak se od šezdesetih godina počinje pojavljivati infinitivna dopuna, primjerice *mjerilo rada treba biti uspjeh* (61/64, 2) koja u kasnijim godištim preteže i u potpunosti zamjenjuje konstrukciju *da + prezent*.

Proučavajući rečenice uočavamo velik broj onih u kojima se pojavljuju zamjenički prilozi *kako... tako* i *kao* te veznički izrazi *ne samo... nego/već (i/li)* s ciljem pojačavanja određenih važnih formulacije i nizanja vrijednosnih izraza: *Takova situacija bila je vrlo nepovoljna kako za brodogradilište, tako i stipendiste.* (6/61, 11) / *Sindikalnu organizaciju i čitav naš kolektiv očekuju veliki i složeni zadaci, kako na povećanju proizvodnje i raspodjeli tako i na većem angažiranju članova kolektiva* (46/63, 6) / *Kako svake godine, tako i ove* (57–58/64, 3) / *Ovakva metoda o radu sekretarijata kao i drugih pomoćnih tijela* (1/80, 5) / *ona treba pridonijeti smanjivanju troškova (...) kao i da se riješe hitna plaćanja inozemnim dobavljačima* (110–111/90, 5) / *bi mu trebala pomagati ne samo grupa dobrovoljnih „kulturnih aktivista”, već i svi radnici* (2/81, 31) / *koji su primjenjivi ne samo na vagonima već i na brodovima* (110–111/90, 4) / *obavljat će se ne samo za „Uljanik”, već i za ostala zainteresirana poduzeća u Jugoslaviji* (110–111/90, 5).

3. 5. Leksička razina

Leksik u biltenu *Uljanik* odraz je vremena i specifičnih društveno-političkih prilika pa i nije čudno što se neprestano ponavljaju leksemi *komunist, samoupravljanje, organ, sindikat, jedinstvo, stabilizacija, socijalistički, socijalni, borba, bitka* i sl.: *odnos organa upravljanja* (4/57, 16) / *Mogućnost povećanja produktivnosti rada* (4–5/60, 10) / *Decentralizacija i u sindikalnoj podružnici* (2–3/61, 10) / *Iz rada referade za socijalna pitanja* (4–5/61, 11) / *Kako su radili organi samoupravljanja* (5/62, 8) / *pretpostavka samoupravljanja* (1/80, 1) / *dugotrajne posljedice na jedinstvo i zajedništvo cijelog kolektiva* (1/80, 2) / *stabilizacija nije ništa drugo do uredno izvršavanje obaveza i planskih zadataka* (1/80, 2) / *u uvjetima socijalističke robne proizvodnje* (1/80, 4) / *pred svim osnovnim organizacijama saveza komunista* (1/80, 5) / *Borba za oslobođenje* (3/56, 31) / *u jeku borbi narodnooslobodilačkog rata* (54/63, 1) / *Tvornica opreme također bje bitku s pomanjkanjem kvalificiranih radnika* (1/80, 2) / *Borit ćemo se* (1/80, 3).

Utjecaj se izvanjezičnih čimbenika raspoznaje i u nastojanju internacionaliziranja leksika, što najprije zahvaća politički podstil administrativnoga stila, a zatim i druge funkcionalne stilove (Samardžija 2002: 48). Internacionalizacija se iz ideoloških razloga posebice prepoznaje u imenovanju važnih povijesnih događaja i datuma (Samardžija 2002: 49): *1. Maj* (1/56, 1; 4/57, 11) / *na dan 1. Maja* (1/56, 1) / *poslije pobjede Oktobarske revolucije* (3/56, 19) / *29. Novembar* (4/57, 11) / *Prvomajski pozdrav* (4–5, 60, 1) / *Osmomartovska razmišljanja* (2/60, 1) / *praznik Dan borca* (7/60, 22) / *prvomajske radosti* (60/64, 1).

Na početku izlaženja biltena prevladava pisanje naziva za mjesece prema latinskome imenu bez obzira na to što se jezikoslovci već od četrdesetih godina zalažu za hrvatske nazive (Guberina i Krstić 1940: 90): *29. novembar* (2/55, 21) / *14. novembra* (3/56, 19) / *februara* (4/57, 10) / *u augustu* (8–9/61, 4). Uz njih se ipak pojavljuju i hrvatski nazivi i od osamdesetih godina upravo oni prevladavaju: *do kolovoza* (2/55, 28) / *8. siječnja* (2/56, 3) / *6. ožujka* (3/56, 7) / *30. srpnja* (1/60, 14) / *1. travnja* (1/60, 23; 101/89, 1) / *18. listopada* (71/86, 13) / *21. ožujka* (101/89, 3) / *u prvoj polovici prosinca* (120–121/90, 1).

Leksik je u vrijeme izlaženja *Uljanika* bio pod snažnim utjecajem srpskoga i ruskoga jezika. Stoga je karakteristika toga doba velik broj srbizama, od kojih su brojni izvorno rusizmi (Samardžija 2002: 49). Potvrde su za to sljedeće: *u historiji* (2/56, 6; 5/57, 8) / *stepenovanje* (4/57, 3) / *vaspitnog* (4/57, 14) / *učesća* (4/57, 14) / *savremeno* (5/57, 2) / *učesće* (5/57, 4) / *sekretar* (1/60, 6) / *hiljada* (12/60, 28) / *tačno* (50/63, 18) / *stanovište* (57–58/64, 1) / *su učestvovala* (57–58/64, 3).

3. 6. Stilska razina

Na stilskoj razini pronalazimo brojna obilježja koja dokazuju da je utjecaj političkoga podstila administrativno-poslovnoga stila u takvim tekstovima velik. U njih prije svega ulaze nominalne konstrukcije: *Bitka će se sada i ubuduće još više morati voditi* (1/80, 2) / *mora se posvetiti daleko veća pažnja* (1/80, 3) / *Dogovori se također vode* (1/85, 1) te eksplicitnost koja se u korpusu može prepoznati uporabom izraza *putem* u istraživanju instrumentala sredstva, ali i u izrazima *u pogledu*, *u okviru*, *u vidu*, *na osnovi*, *na temelju*, *na bazi*, *na planu*, *u domeni*, *u području* i sl.: *putem planske službe* (1/56, 3) / *ispitivanje izvršioća putem anketnog lista* (4/57, 3) / *U pogledu daljnjeg razvitka društvenih odnosa* (57–58/64, 4) / *Na temelju toga* (57–58/64, 5) / *U okviru radnih organizacija takav stav vrijedi za odjele* (57–58/64, 10) / *Na bazi toga, organizacija Saveza komunista izgrađivala je svoje stavove* (59/64, 3) / *Da se u području pro-*

izvodnje učine (1/80, 2). U skladu je s time i pojavnost tzv. pojačivača koji dodatno naglašavaju sadržaj poruke: *za savladavanje ogromnih teškoća* (1/56, 7) / *od posebne važnosti je činjenica* (2/56, 6) / *veliki planovi i zadaci* (1/61, 3) / *veoma važnu ulogu u puljskoj privredi* (1/80, 3) / *nalaze se izvanredno složeni i odgovorni zadaci* (1/80, 5) / *čije je vrijeme vrlo dragocjeno, a ukusi vrlo strogi* (47/84, 24) / *osobitu pažnju posjetilaca privukla je* (114–115/90, 1) / *uspješno i na vrijeme ispitani su* (120/121/90, 1) te izraza izričita zapovijedanja ili savjetovanja: *Treba priznati* (8/60, 10) / *ne smije se koristiti* (11/60, 17) / *Brodove treba opremiti brže* (11–12/61, 23) / *ovakvi pokazatelji govore nam da moramo još puno toga učiniti* (1/80, 3) / *Da bi se to postiglo valja voditi računa o posebnom planu* (1/80, 3) / *sve organizacije trebale bi ustrajati* (2/81, 31) / *Za kvalitetan pomak u poslovanju mora se imati stručnjake* (120–121/90, 1). U tekstovima se često pojavljuju i tzv. neobvezujuće „odrednice” koje zapravo samo stvaraju privid da se govori o nečemu određenom jer ih prate izrazi poput *određeni, neki, nekoliko* (Ivas 1988: 194), a većina se ovakvih primjera u našem korpusu pojavljuje u naslovima: *u određenom periodu* (9/60, 11) / *Neki problemi materijalnog poslovanja* (12/60, 16) / *Nekoliko riječi o strojnim uređajima* (2–3/61, 7) / *Nekoliko problema kod održavanja strojeva* (4–5/61, 13) / *Neka razmišljanja o uvjetima* (57–58/64, 9) / *O nekim problemima održavanja* (59/64, 14) / *Nekoliko je radnika radilo* (61/64, 18) / *Neki od njih su objektivni* (62–63/64, 2).

4. O jeziku u biltenu *Uljanik*

Članci u biltenu *Uljanik* nisu filološke naravi, no uviđa se pozitivan stav prema hrvatskomu jeziku, ali i dijalektu. Najbliži je toj tematici članak o važnosti esperanta koji u duhu vremena naglašava važnost jedinstva i povezanosti. U rijetkim člancima gdje se spominje hrvatski jezik upotrebljava se termin *hrvatsko-srpski jezik* (1/64, 12), što je u skladu s tadašnjim nazivljem. Citirat ćemo i rečenicu uredništva koja potiče i ohrabruje ljude da svojim prinosom poboljšaju to radničko glasilo: „Ne treba se nitko plašiti svojih grešaka u pisanju, a ni stila, jer za ispravak svakog napisa postoje stručni ljudi.” (10/61, 25). Zaključujemo, dakle, da su u *Uljaniku* bili zaposleni lektori jer pravopisnih i gramatičkih pogrešaka u pravilu nema. Time se taj bilten izdvaja od drugih radničkih glasila u Istri i u njemu se zaista može vidjeti koliko su se *jezične novosti* proizvodile u praksi.

5. Zaključak

Radnički je bilten *Uljanik* bio vrlo važan pisani medij za Pulu i okolicu u socijalizmu kada je pojava takvih glasila bila uobičajena. Njegova je specifičnost što su gotovo od početka imali i stručnjake koji su ga uređivali pa je jezična i pravopisna analiza biltena bila usmjerena na inačice te manje ili veće promjene na dijakronijskoj razini. Dugogodišnja nastojanja na stvaranju zajedničkoga *srpskohrvatskoga* jezika ostavila su traga pa su u biltenu *Uljanik* do devedestih godina uobičajeni pasivni glagolski oblici, konstrukcije *da + prezent* na mjestu infinitiva, uporaba sufiksa *-ioni* i leksemi iz srpskoga, odnosno ruskoga jezika. Na stilskoj se razini uočava utjecaj političkoga podstila administrativno-poslovnoga stila, posebice prepoznatljivog zbog brojnih nominalnih konstrukcija i eksplicitnih izraza. Utjecaj važnih jezično-normativnih „događaja” toga vremena, poput izlaska *novosadskoga pravopisa* 1960. godine i objave *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika* 1967. godine nije izravno vidljiv u tekstovima biltena *Uljanik*, ali se s manjim vremenskim odmakom mogu uočiti promjene, posebice u pisanju negacije glagola *htjeti*, pisanju naziva za mjesece i uporabi interpunkcijskoga načela. Logično je da novosti nisu odmah ušle u uporabu, ma koliko one bile normativne, ali je vrlo indikativno što se na dijakronijskoj razini može pratiti njihova promjena.

Literatura:

- ANIĆ, VLADIMIR; GOLDSTEIN, IVO. ²2007. *Rječnik stranih riječi*. Novi Liber. Zagreb.
- ANIĆ, VLADIMIR; SILIĆ, JOSIP. 1986. *Pravopisni priručnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Školska knjiga. Zagreb.
- BABIĆ, STJEPAN. 1963. Žigosani sufiks -telj. *Jezik*. 11/4. 113–116.
- BABIĆ, STJEPAN. 1968. Sporni sufiks -telj. *Jezik*. 16/3. 69–76.
- BABIĆ, STJEPAN. 2009. Hrvatski jezik za komunističkoga razdoblja. *Jezik*. 56/3. 106–114.
- BABIĆ, STJEPAN; FINKA, BOŽIDAR; MOGUŠ, MILAN. 1971. *Hrvatski pravopis* [Pretisak 1990.]. Školska knjiga. Zagreb.
- BARIĆ, EUGENIJA I DR. 1979. *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*. Školska knjiga. Zagreb.
- BADURINA, LADA. 1996. *Kratka osnova hrvatskoga pravopisanja*. Izdavački centar Rijeka. Rijeka.
- BIČANIĆ, ANTE I DR. 2013. *Pregled povijesti, gramatike i pravopisa hrvatskoga jezika*. Croatica. Zagreb.

- BORANIĆ, DRAGUTIN. ¹⁰1951. *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Školska knjiga. Zagreb.
- BRABEC, IVAN; HRASTE, MATE; ŽIVKOVIĆ, SRETEN. ⁶1965. *Gramatika hrvatsko-srpskoga jezika*. Školska knjiga. Zagreb.
- BROZ, IVAN. 1892. *Hrvatski pravopis* [Pretisak 2014.]. Naklada kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade. Zagreb.
- BRODNJAK, VLADIMIR. 1992. *Rječnik razlika između hrvatskoga i srpskoga jezika*. NIRO „Školske novine” – Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
- BROZOVIĆ, DALIBOR. 1970. *Standardni jezik*. Matica hrvatska. Zagreb.
- BROZOVIĆ, DALIBOR. 2005. *Prvo lice jednine*. Matica hrvatska. Zagreb.
- ČUŽIĆ, TOMISLAV. 2015. *Pravopisna norma*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
- FINKA, BOŽIDAR. 1980. Kojega je roda OUR? *Jezik*. 28/1. 24.
- GUBERINA, PETAR; KRSTIĆ, KRUNO. 1940. *Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika*. Matica Hrvatska. Zagreb.
- HAM, SANDA. 2006. *Povijest hrvatskih gramatika*. Nakladni zavod Globus. Zagreb.
- Hrvatski jezik u XX. stoljeću*. 2006. Ur. Samardžija, Marko; Pranjković, Ivo. Matica hrvatska. Zagreb.
- Istarska enciklopedija*. 2005. Ur. Bertoša, Miroslav; Matijašić, Robert. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Zagreb.
- IVAS, IVAN. 1988. *Ideologija u govoru*. Hrvatsko filozofsko društvo. Zagreb.
- Jezična politika i jezična stvarnost*. 2009. Ur. Granić, Jagoda. Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. Zagreb.
- Jezični savjetnik s gramatikom*. 1971. Ur. Pavešić, Slavko. Matica hrvatska. Zagreb.
- JONKE, LJUDEVIT. 1964. *Književni jezik u teoriji i praksi*. Nakladni zavod Znanje. Zagreb.
- JONKE, LJUDEVIT. 1971. *Hrvatski književni jezik u 19. i 20. stoljeću*. Matica hrvatska. Zagreb.
- KATIČIĆ, RADOŠLAV. 1971. *Jezikoslovni ogledi*. Školska knjiga. Zagreb.
- MOGUŠ, MILAN. 1995. *Povijest hrvatskoga književnoga jezika*. Nakladni zavod Globus. Zagreb.
- Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika s pravopisnim rječnikom*. 1960. Pravopisna komisija (Stilizacija teksta: Jonke, Ljudevit; Stevanović, Mihailo). Matica hrvatska – Matica srpska. Zagreb – Novi Sad.
- SAMARDŽIJA, MARKO. 2002. *Nekoć i nedavno: odabrane teme iz leksikologije i novije povijesti hrvatskoga standardnog jezika*. Izdavački centar Rijeka. Rijeka.

- SAMARDŽIJA, MARKO. 2014. *Iz triju stoljeća hrvatskoga standardnog jezika*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
- SILIĆ, JOSIP; PRANJKOVIĆ, IVO. 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Školska knjiga. Zagreb.
- TEŽAK, STJEPKO; BABIĆ STJEPAN. 1966. *Pregled gramatike hrvatskosrpskog jezika*. Školska knjiga. Zagreb.
- ZORIČIĆ, IVAN. 2004. *Tragom jezičnih nedoumica*. ZN „Žakan Juri”. Pula.

Korpus: bilten *Uljanik* (1954. – 1957., 1960. – 1964., 1981. – 1990.)

Workers' language in the Pula socialist period bulletin *Uljanik*

Abstract

In the spirit of socialist self-management and the aspirations to satisfy the working class's right to inform and be informed, numerous gazettes were started by companies and local organisations in Istria during the second half of the 20th century. An important place amongst them, as a valuable source for the study of language in Istria of the socialist period, was held by the *Uljanik*, the magazine of the eponymous Pula shipyard, which was published in Pula from 1954 to 1990. This paper analyses the orthographical, morphological, syntactical, word-formational, lexical and stylistic features of the magazine, which are then compared to the normative rules of the handbooks and other publications with the aim to determine the extent to which the language of the *Uljanik* was in accord with the norm of the period. The analysis of all the features provides insight into the real situation of the language and orthography and evaluates the influence of the language policy and its tendencies on the language of the media in Istria in this period. A special emphasis is put on stylistic characteristics which are susceptible to the influence of the political expression in this type of texts. In addition, a content analysis of the articles has been carried out in the attempt to see how much language problems were discussed among workers.

Ključne riječi: *Uljanik*, Istra, jezična i pravopisna analiza, socijalizam

Keywords: *Uljanik*, Istria, language and orthographical analysis, socialist period